

Diss.

107

+

- 1) Müller de virgine Licoris
- 2) Idem de christiana institutione libri ac sapientia ad primam aevi q. et publicam utilitatem componenda
- 3) Idem de usu Christi in amplificanda veritate, d. ecclesiasticae providentia
- 4) Idem de catholico usque ecclesiae doctrinae genere.
- 5) Idem de singulari M. circa scholas praesentibus, et veterum generis natali.
- 6) Mahmannacher de discrimine inter preparationem evangelii & evangelii demonstrationem.
- 7) Idem de naturali theologia Lectionis oct: II
- 8) Idem de naturali theologia Lectionis oct: III. IV. V. VI.
- 9) Magister de vi sanctorum, hactenus adhuc quaeque brevis nondum manifestata.
- 10) Idem de mirabili ac praesente fidei exemplo a M. Athelio Regulo edito. A. de Fines (abba) exstanti.
- 11) Idem de sacro montium et exhortatione.
- 12) Idem de hostibus vestris prius quam eis in vinculis
- 13) Kubitzky de gammaticeus latinorum fide non seque bona, ad in Br. Cappacium.
- 14) Mahmannacher de syncretismo Philosphiae, et Theologiae revelatione. Disput: tres.
- 15) Wellerkamp de fato fictico. Disput: philof:
- 16) Christus de magistris veterum in loculis.
- 17) Prose de matre conjugante
- 18) Roman: Felley de argumentis theologicis
- 19) Mahmannacher de ontologiae lectionis
- 20) Cap: 2 omni verborum significacionum tractatus
- 21) Haderlin de morte Reineri Reineri in hispaniam et arad: hido Carol:
- 22) Weinmann de defensione nocenti lectioni probata d. offi: II. 14
- 23) Chilicini orati in inaugurationis rectoris Mahmannacheri
- 24) Chilicini de totius biblioth: Augustin: in exilio hipponeas.
- 25) Cronst: de actorum o. d. K. disputationum origina
- 26) Bel de diis Thracum.
- 27) Cronst: de privata veterum Romanorum disciplina
- 28) Proch: et de incestu
- 29) Christus de moribus adolecentiae inter studia litterarum regensis
- 30) Idem carmen de morum antiquorum praesentia
- 31) Müller de festis citis musicae
- 32) Wernsdorff Oratio in dia natalium Frederici V. daciae regis
- 33) Deylunge Program: civis in promotionem trium theologicis
- 34) Wallerstadius in natalium Caroli Pr: et d. d. d. vna cum decide II epist: Melanchthonis
- 35) Müller de festo Christi in ampliat: veritate, d. hido: providentia
- 36) Wallerstadius de theologiae florentiae iurisdictione
- 37) Idem de vna theologiae: nun: disputatione lo: Baptistae, brevis Epist.
- 38) Ballenstadius de vita et scriptis lo: Bradepi.
- 39) Mahmannacher de loquitis in basi communis scriptae, repetendi
- 40) Idem de columna scripta C. D. P. I. M. S. Cos.
- 41) Cap: 2 de interpres obsequia grammatice
- 42) Wernsdorff de fontibus historiae christae in libr. Maccal:
- 43) Mahmannacher de litterarum romana
- 44) Cap: 2 de sacris carnis et de apostolica carne.
- 45) Idem de vna antiqua et natural.
- 46) Idem de vna antiqua et natural.
- 47) Idem de vna antiqua et natural.
- 48) Idem de vna antiqua et natural.
- 49) Idem de vna antiqua et natural.
- 50) Idem de vna antiqua et natural.
- 51) Idem de vna antiqua et natural.
- 52) Idem de vna antiqua et natural.

50. Book de bonis angelis & fidei progre.
7. Missy ad dictum Hekodi EPF: v. LX TAKOY HAYOY TAKOY.

Loca que exponuntur sunt

m. 47 - Act. X III. 31 - 38.
48 - Ep. V. 18 - 19.
51 - 2. Tim. II. 23.

M 10
PROLVSIO
DE
MIRABILI ET PRAESTANTE FIDEI
EXEMPLO A M. ATILIO
REGVLO EDITO

QVA
EXORNATORES FAVTORESQVE REI
SCHOLASTICAE

AD
ORATIONES

D. XXV SEPTEMBR. HORA X IN SCHOLA SENATORIA

HABENDAS

OBSERVANTISSIME INVITAT

M. IOANNES FRANCISCVS WAGNER
RECTOR SCHOLAE OPPIDANAE HELMSTADIENSIS, CVSTOS
BIBLIOTHECAE ACADEMICAE, POETA LAVR. CAES.
ET DVC. TEVT. SOCIET. QVAE HELMSTADII
FLORET, EPHORVS.

HELMSTADII
STANNO DRIMBORNIANO.

01

11. 11. 11.

11. 11. 11.

11. 11. 11.

11. 11. 11.

11. 11. 11.

11. 11. 11.

11. 11. 11.

11. 11. 11.

11. 11. 11.

11. 11. 11.

11. 11. 11.

§. I.

EGO VERO quum spartam Reſtoris Scholæ huius gratioſe mihi nuperrime traditam adgreſſus iterum iterumque fuerim recordatus iuriſiurandi, quo SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO NOSTRO, CAROLO, DVCI BRVNSVICENSIVM AC LVNEBURGENSIVM REGNANTI, ac INCLVTO OPPIDI HELMSTADIENSIS MAGISTRATVI ſanctè promiſerim, me amplum hoc et graue munus pie geſſurum: incidi forte CICERONIS de *Officiis* libros explicans in illuſtre illud atque omnino laudabile fidei exemplum, quo edito M. ATILIVS REGVLVS ſplendidiffimum olim nomen et decus ſibi conciliauit. a) Primæ igitur huic meæ proluſioni ſcholæſticae nihil putaui conuenientius, atque vt contineretur eius rei explicatiōe, qua animum meum egregie confirmatum ſenſerim, et quæ omnium, iuuentutis maxime, tam admiratione quam imitatione dignum fit. Ita vero eam pertractabo, vt primum ipſa REGVLII geſta referam; vt dein, quæ inuicem de illis diſputarunt olim, explicem; his tandem veræ ſententiæ exploratiōnem et probatiōnem adiungam.

§. II.

SCILICET CICERO *L. III. de Officiis* multus in eo eſt, vt, *omnem vilitatem honeſtate dirigendam eſſe,*
A 2 et

a) V. CICERO de *Officiis*, L. III. c. XXVI. ſqq.

et exemplis et argumentis doceat. Dimissis fabulis et externis, quorum nonnulla attulerat: ad res factas romanasque peruenit. Primum igitur e REGVLI nostri exemplo tradit, in quo viri boni dignitas posita sit. Nam, quum Populus Romanus primum cum Poenis gereret bellum, hi XANTIPPI Lacedaemonii prudentia summaque rerum bellicarum peritia superiores in Africa disceserant; b) M. autem ATILIVS REGVLVS, c) consul iterum, captus erat. Missus is postea est *iratus* ad Senatum, vt, nisi hic redderet Poenis captiuos quosdam nobiles, rediret ipse Carthaginem. Poeni enim nulli dubitarunt, fore, vt de captiuis reddendis non maximo tantum opere suadeat, sed rem etiam impetret REGVLVS, cui Romae vxor, liberi et plurimi insuper senatores, inque his consul C. ATILIVS REGVLVS, necessitudine iuncti essent; quique non ignoraret, ad crudelissimum hostem ac ad exquisitissima supplicia nobilibus Poenis Romae retentis se proficisci.

§. III.

REGVLVS, maiorum instituta maxime colens, urbem intrare recusauit; sibi enim, qui ab hostibus missus
et

b) Hoc Carthaginensium cum Romanis, duce Xantippo, Lacedaemonio, commissum proelium describunt POLYBIVS *Ἱστορ. Λόγος ζ'* (p. m. 14. sqq. ex Edit. Bas. A. 1549) ZONARAS *Annalium L. VIII.* (v. Tom. X. Corp. Byzant. p. 294. sq. ex Ed. Venet.) ex quibus apparet, Romanos non tam *insidiis*, vt

CICERO vult, quam Xantippi prudentia victos esse.
c) de M. ATILIO REGVLO cf. LIVIVM L. VIII. 16. X. 32. 35. 36. Epit. XVIII. L. XXII, 25. XXIII, 21. XXIV, II. 43. FLORVM L. II, 2. POLYBIVM c. l. et ZONARAM c. l.

et in potestate illorum esset, non nisi extra Romam licere sua mandata exponere. Neque prius, re nunciata, Senatum sequutus fuit, quam Poenorum legati huius rei ipsi dederant facultatem. Nullus autem sententiam dixit, qui, dum iureiurando hostium teneretur, non senator esset, neque consul. Cuius partes egit et priuati hominis eius, cui rei publicae salus curae cordique est, et qui eam fouet sententiam, ut id, quod inutile ciuitati sit, cuiquam ciui vtile esse neget.

§. IV.

ETENIM utilitatis speciem, quam Romam veniens vidit, falsam declarat. Erat ea haec; *manere in Patria, esse domi suae cum uxore, cum liberis, tenere consularis dignitatis gradum.* Haec autem omnino vtilia esse, magnitudo animi et fortitudo negat, ac asserit potius, reddendos non esse captiuos, neque se manendum in patria; illos enim esse adolescentes et bonos duces, se iam confectum aetate. Et valuit etiam eius auctoritas, retentique sunt captiui; ipse autem Carthaginem rediit: quia iusiurandum sibi seruandum putauit. Neque igitur eum caritas patriae retinuit, neque suorum, neque metus suppliciorum dolorumue, quibus se affectum iri certus erat. d)

A 3

§.V.

d) Labet et inuabit lectorem, omnem hanc rem Reguli gestam ex ZONARA vberius recensere. Hic autem l. c. (p. 297. sq.) Οἱ Καρχηδόνιοι δὲ, in-

quit, διευηρέσαντο τοῖς Ῥωμαίοις διὰ τε τὰ ἄλλα, καὶ τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων, καὶ τοῖς πρέσβεσι καὶ αὐτὸν τὸν Ῥηγῶλον συνέπεμφαν, πᾶν δὲ αὐτῆ οἰηθέντες κωτορδανί-
vii

FACTVM hoc REGVLI non omnes suo tempore adprobarunt, vti ex CICERONIS disceptatione colligimus. Fastui illud magis quam animo vere excessu magnoque attribuerunt. Iuuabit nos, ni fallor, argumenta huius sententiae curatius expendisse. Omnes hi autem, qui gloriae REGVLI detrahere cupiunt, id conclamant: *iusiurandum Poenis praestitum non fuisse ipsi seruandum; quod assertum variis niti volunt rationibus.* Fuerunt enim,

οὐκ οὐκ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἀξιώμα
τῷ ἀνδρὶ. Ὁμοίωσάν τε αὐτόν, ἢ
μὴν ἐπαυήξεν. Καὶ οἱ τὰ τε ἀλ-
λα ὡς εἰς τῶν Καρχηδονίων ἐπρατ-
τε, καὶ ἔτε τὴν γυναῖκα εἰς λόφου
ἐδέξατο, οὕτε τὴν πόλιν εἰσήλαθε,
καὶ ταῦτα καλεόμενος, ἀλλ' ἐξῶ
τῷ τεύχεσι τῆς Βουλῆς ἀδροειδέως
(ὡς ἴδος ἦν χρηματίζων τῶν πολε-
μιῶν τοῖς πρέσβευσι) ἐσαρχθεὶς εἰς
τὸ συνέδριον, εἶπεν· Ἡμεῖς, ὦ
Πατέρες, πρὸς ὑμῶν Καρχηδόνιοι
ἐπεμφθῶν (ἐκεῖνοι γὰρ με δεύλινας,
ἐπεὶ δούλος αὐτῶν νόμος πολέμου
πρεσβήματα) καὶ ἀξιώσει μάλα μὲν
καὶ τὸν πόλεμον λύσασθαι ἐπὶ συν-
θήκῃσι ταῖς δουρίσισι ἀμφόβῃ. Εἰ
δὲ μὴ τῶν ἀίχμηκλῶτων ποιήσασθαι
ἄβλαστον. Ταῦτα εἰπὼν, μετέστη
μετὰ τῶν πρέσβων, ὡς ἂν κατ' ἑ-
καστοῦ οἱ Ῥωμαῖοι βουλευσάντων.
Κλειούστων δὲ αὐτὸν τῶν Ἰπά-
των συμμετασχῆν σφίσι τῆς διαγνώ-
μης, οὐ πρὶν ἐπειδὴ, πρὸ τῆ ἐπι-
τραπήναι πρῶτῶν τῶν Καρχηδονίων.
Ὁ δὲ τίως μὲν ἐτίωσα. Ἐπεὶ δ'

οἱ Βουλευταὶ εἰπεῖν αὐτὸν γνώμην
ἐπέλεον, εἶπεν. Εἰμὶ μὲν εἰς ἐξ
ὑμῶν, ὦ Πατέρες, καὶ μισθίσι
ἀλλ'. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα με Καρ-
χηδονίων, ἡ δὲ ψυχὴ με ὑμέτερον
ἐστίν. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ὑμῶν ἡλλο-
τρώται, ταύτην δὲ ἀδελφὸν δύναται
μὴ ἔχει Ῥωμαῖον εἶναι ποιῆσαι,
καὶ ὡς μὲν ἀίχμηκλῶτων Καρχηδ-
ονίων προσήκω. Ἐπεὶ δ' ἐν ἐκ κα-
νίσι, ἀλλ' ἐκ προθυμίας ἀδουτυχη-
σα, καὶ Ῥωμαῖος εἰμὶ, καὶ φρονῶ
τὰ ὑμέτερα, καὶ οὐδ' ἐξ ἑνὸς τρό-
που λυσιστελεῖν ὑμῶν τὰς κινταλλὰς
γὰρ νομίζω. - - - Καὶ αἰχμηθεὶς
ὑπὸ Καρχηδονίων, ὡς ἡ φήμη λέ-
γει, ἀπέθανε. Τὰ γὰρ βλάβερα
αὐτῷ περιτερόντες, καὶ χρόνον τι-
νὰ ἐν σκότει μωδεύξαντες, εἴτα εἰς
σκῆτος τι σύμπληκτον πέντρα πεν-
ταχόθεν ἔχον ἐμβάλλοντες αὐτόν,
καὶ τρέψαντες πρὸς τὸν ἥλιον, ἔ-
τως ὑπὸ κλοπιπέρας καὶ ἀγρο-
νίας μὴ δυνάμενόν σῆν κλιθῆναι
διὰ τὰ πέντρα, διέφθεραν.

enim, qui nihil eiusmodi quid in iureiurando statuerunt, quod tantam vtilitatem, quantam REGVLVS videbat, praeuenteret. Nam *Iouem* dixerunt *neque irasci, neque nocere*. Fuit haec non solum EPICVRI, e) sed teste CICERONE, communis fere Philosophorum omnium sententia f); splendida sane, vt nobis videtur, et veritatis speciem habens. *Ira* enim est ea mentis commotio et perturbatio, quae in homines modo, eosque minus sapientes cadit, vitamque eorum reddit angorum et sollicitudinum plenam: quare si neruosi haec differimus, Deum

e) cf. LACTANTIVS in libro de ira DEI C. IV. vbi: *Quod sequitur*, inquit, DE SCHOLA EPICVRI est, sicut iram in Deo non esse, ita nec gratiam quidem. Nam quum putaret EPICVRVS, alienum esse a Deo, malum facere atque nocere, quod ex effectu iracundiae plerumque nascitur, ademit ei etiam beneficentiam: quoniam videbat, consequens esse, vt si habeat iram Deus, habeat et gratiam. - - - Ex hoc, inquit, beatus et incorruptus est, quia nihil curat, neque habet ipse negotium, neque alteri exhibet.

f) LACTANTIVS etiam l. c. C. II. Ita, inquit, omnes Philosophi de ira consentiunt. In primis vero STOICI quoque iram Deo inesse negabant eodem teste. Sic enim C. V. hu-

ius libri perorat: *Existimantur STOICI, et alii nonnulli, aliquanto melius de diuinitate sensisse, qui aiunt, gratiam in Deo esse, iram non esse. Favorabilis ac popularis oratio, non cadere in Deum hanc animi pusillitatem, vt ab illo se laesum putet, qui laedi non potest: vt quia illa et sancta maiestas concietur, perturbetur, insaniat: quod est terrae fragilitatis: iram enim commotionem mentis esse et perturbationem, quae sit a Deo aliena. Confer Scriptores, qui explicarunt STOICORVM dogmata, v. c. THOMASIVM de Stoica mundi exustione; IUSTI LIPSIJ manducationem ad philof. Stoicam; SCIOPPII Element. philof. moralis Stoicae; BVDDEI Analect. Hister. Philof. Diff. 3. 4. 5. 6.*

Deum non irasci dicendum erit. *Quod si enim hominem quoque, qui modo sit sapiens & grauis, ira non deceat, (siquidem, quum in animum cuiusquam incidit, velut saeva tempestas tantos excitet fluctus, ut statum mentis immutet, ardeant oculi, os tremat, lingua titubet, dentes concrepent, alternis vultum maculet, nunc suffusus robur, nunc pallor albescens) quanto magis Deum non deceat tam foeda mutatio? g)*

§. VI.

NVM vero nocet cuiquam Numen illud summum? Sane qui nocet alteri, inuadit illius bona ac fortunas contra omne ius atque fas, et insidias fruit corpori vel vitae eius, nulla iniuria lacesitus. Quis vero hunc sibi DEVM fingeret, qui iniurius fieret in homines? Nam si inter homines laudabile videtur, prodesse potius, quam nocere: viuificare, quam occidere: saluare, quam perdere, (nec immerito innocentia inter virtutes numeratur) et qui haec fecerit, diligitur, praefertur, honoratur, benedictis omnibus, votisque celebratur, denique ob merita & beneficia DEO simillimus iudicatur: quanto magis ipsum DEVM par est diuinis perfectisque virtutibus praecellentem, atque ab omni terrena labe summotum, diuinis & coelestibus beneficiis omne genus hominum promereri? h) Damus igitur omnibus Philosophis, DEVM nec irasci nec nocere; sed nondum est salua res ipsorum! Nam cui summa inest iustitia, is diligit bonos, malos autem affligit poenis prome-

g) vid. LACTANTIUS c. 1. §. V. p. m. 904. ex Ed. Walcbii.

h) vid. LACTANTIUM l. c. C. V. pag. 905.

promeritis. i) Nulla Deo adscribenda est *Ira*, quae in incitatione animi ad nocendum ei, qui aut nocuit, aut nocere voluit; k) siue in cupiditate doloris rependendi, l) consistat. *Ira*, quae DEO competit, est decretum eius de coercendis puniendisque peccatis. Nec igitur bonum esse DEVM negabis, nec nocere homini affirmabis. Pater enim, qui liberorum vitia coercet castigationibus, num malus est? Num leges illae nobis nocent, quae peccantibus supplicia sanxerunt; et num iudices, qui scelere conuictos poena capitis afficiunt, nocentes iure appellabis? Licet igitur nec irascatur DEVS, nec noceat: id tamen caue in dubium voces, Numen supremum esse ens iustissimum. Ex quibus intelligis, quanta iureiurando infit vis religionis.

§. VII.

HACTENVS, quae Philosophi ad iuramenti efficaciam infringendam protulerunt, nos examinauimus ac dis-

- i) Acu rem tetigit DVRANDVS, qui Lib. 2. Dist. 80. Q. 2. DEVS dicitur iratus, ait, non secundum AFFECTVM sed EFFECTVM, in quantum praeparat alicui poenam et infligit.
 k) vid. LACTANTIUS l. c. C. XVII.
 l) vid. ARISTOTELIS Rhetoric. L. II. C. II. vbi: Ἔσω δὴ

ἡ ὀργὴ ἕρεσι μετὰ λύπης, τιμωρίας φαινομένης, διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν, ἢ εἰς αὐτῶν τινὰ μὴ προσσηκόντως. Εἰ δὲ τὰτ' ἐστὶν ἡ ὀργή, ἀνάγκη - - - πᾶσιν ὀργῇ ἐπειθεῖται τινὰ ἡδονῆν, τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τῶν τεμαρῶσθευται. Hoc autem sensu iram de DEO praedicare summum omnino nefas esset.

B

discussimus; nunc, quibus CICERO ipse illis occurrerit, videndum. Hic vero, non intelligens, quid ex iustitia DEI fluat, concedit quidem Philosophis suis, nullum esse DEORVM iram; neque vero hac sententia adductus magnum illud vinculum, quod maiores ad adstringendam fidem arctissimum voluerant, tolli aut debilitari arbitratus fuit. Scilicet iusiurandum non servare, turpe creditit, quia iniustum sit, et quia, qui iusiurandum violat, is FIDEM m) violet, quam in Capitolio vicinam Iouis O. M. maiores esse voluissent. Sed, ni fallor, et vera et falsa in hoc argumento deprehendes. Verum est, iniuste et turpiter illum agere, qui iusiurandum violat; quum autem, quia in DEOS nec Ira cadit, nec nocendi cupiditas, nec DEARVM sane sit, his affectibus perturbari: non perspicimus, qua ratione simul ille ita Fidem violet, vt vlla exinde fluat externa, quam vocant, obligatio, quae metu poenarum et vindictae continetur.

§. VIII.

SED ad alia transeamus. Scilicet, quum Philosophus noster contenderet, quod turpiter REGVLVS egisset iusiurandum violans, id primum ipsi obiectum iri censuit: *Minima de Malis*, dein, *nullam esse fidem, quae infideli data sit*. Illud desumptum est ex doctrina, quae morum et

m) de Dea FIDE cf. *l'Antiquité expliquée et représentée en figures* par BERNH. de MONTFAUCON, Tom. I. Chap. VIII. p. 350. sqq. et M. 10.

IAC. SCHWARZII *Antiqq. Montfaucouii in Compendium redactas* L. III. Cap. III. §. 2.

et prudentiae praecepta tradit: hoc autem Ius naturae et gentium docere putant. Nimirum qui prius vrgebant, Iouem ipsum, arbitrabantur, *plus nocere non potuisse iureiurando violato*, quam nocuit sibi ipse illud seruando REGVLAS; nec tantum mali turpitudinem illam habere, quam cruciatus, cui se Consul Romanus exposuit. His respondit ita CICERO, vt asserat, id, quod aiunt, *Minima de Malis*, non ita explicandum esse, ac si nobis liceret, turpiter potius, quam calamitose, agere: nullum enim esse malum turpitudine maius. Vt autem hanc eius argumentationem recte capiamus, tenendum est, turpem ipsi omnem esse eam actionem, qua leges naturae violari ipsa mens nostra nos conuincit. Ita enim prosequitur orationem suam: *quae* (turpitude) *si in deformitate corporis habet aliquid offensionis, quanta illa deprauatio et foeditas turpificati animi debet videri*. Minus igitur malum putauit cruciatum, ad quem REGVLVS profectus est, quam iuriurandi violationem, quia illo corpus quidem doloribus affectus, hac vero animus turpificatus fuisset. Atqui si nos, qui clariori rationis lumine illustrati et coelitus docti simus, rem eandem curatius considerauerimus: grauioribus sane argumentis adducti cruciatum omnem minus malum censere debebimus turpificato animo. Ergo nec iusiurandum violare nobis licet, vt dolores et supplicia praeuisa effugiamus.

§. IX.

AD POSTERIVS autem, quod scilicet infideli quae data sit fides, nulla esset, hunc in modum respondet CI-

B 2

CERO

CERO, vt ab hoste iusto piratam distinguat, qui non sit ex perduellium numero definitus, sed hostis communis omnium. Cum illo fidem iurisiurandi saepe esse seruandam; cum hoc nec fidem debere nec iusiurandum esse commune. Vt vero vim huius argumenti comprehendas, quoniam fuit Populo Romano *hostis iustus*, intelligas necesse est. Audi igitur POMPONIVM, n) qui, *hostis esse*, dicit, qui nobis, aut quibus nos publice bellum decreuimus; itemque VLPIANVM, o) qui, *hostes sunt*, asserit, quibus bellum publice Populus Romanus decreuit, vel ipsi Populo Romano. Quando vero has hostium notiones suppeditant auctores excitati, de ijs loquuntur, quos Populus Romanus iustos iudicauit. Nam, ceteri, pergit VLPIANVS, *latrunculi vel praedones appellantur*. Nec, vt distincte comprehendas rem, negligenda puto, quibus CICERO p) definit hostem. Videlicet, *ille hostis est, inquit, qui habet rem publicam, curiam, aerarium, consensum et concordiam civium et rationem aliquam, si res ita tulerit, pacis et foederis*. Bellum igitur iustum Romanis illud est, quod decernitur publice et indicitur, et a summa potestate genitur. Hinc enim illa POMPEIVS: q)

- - - Quibus arma SENATVS
Non priuata dedit, vobis deposcite pugnam.

Et:

- - - Iamiam me praefide Roma

Suppli-

n) L. u8. D. de Verb. signif.

o) L. 24. D. de Captiv. et post-
lim.

p) Phil. IV. 6.

q) apud LVCANVM Pharsal.
L. II. v. 532. sqq.

Supplicium poenamque petat : neque enim ista vocari
 Praelia iusta decet, patriae sed vindicis iram.
 Nec magis hoc bellum est, quam cum Catilina paravit
 Vrsuras in tecta faces, sociusque furoris
 Lentulus exertique manus vesana Cethegi.

Bellum adeo Populo Romano iustum fuit, non ex causa,
 unde ortum ; tum nempe *Pium* r) fuit appellatum : sed ob
 peculiare quosdam iuris effectus publice decreto et indicto
 bello proprios. Eiusmodi hostibus saepe fidem datam esse
 servandam, CICERO, ut iam diximus, contendit ; nefas
 enim esse ex gentium iure, conditiones pactionesque bel-
 licas et hostiles perturbare periurio. Sed quaeris forsitan,
cur saepe modo id iuribus hosti communibus repugnet ?
 Huius rei argumentum, ni omnia me fallunt, hac CI-
 CERO exposuit oratione : *Quod enim ita iuratum est, in-*
quiens, ut mens conciperet fieri oportere, id servandum est :
quod aliter, id si non feceris, nullum est periurium. Sci-
 licet si quid iusto hosti promiseris, hoc ipso iuramento illi
 renunciaueris iuri, quod omnia in hostem tibi concedit ; et
 quamuis foedera bello nondum indicto et illato iusta facul-
 tatem habeas hosti iudicato non servare ; quae bellum ge-
 rens promiseris ipsi sciens volensque, praestes necesse erit.

§. X.

NVM VERO *nulla plane cum PRAEDONE iuris no-*
bis est societas ? Equidem, est, dico cum H. GROTIJ s)
 B 3 et

r) vid. b. D. FRANC. CAROL.
 CONRADI *diff. de Fecialibus*
et Iure Feciali Populi Romani

C. IV. §. II. p. 46. sq.
 s) vid. H. GROTIJ I. B. et P.
 L. II. C. XIII. §. XV.

et SAM. PUFFENDORFFIO t); non enim, quae CICERO docet, ad ea pacta sunt extendenda, quae, nulla vi compulsi, cum ipso inimus; sed ea saltim non oportet nos feruare, quae acta sunt ac extorta per vim iniustam ipsorum. Egregie igitur PUFFENDORFFIUS u) *Est enim, inquit, moribus Gentium aliter tractatur hostis iniustus, aliter latro, et pirata; non ideo tamen is omnia iura hominis amisit, saltem ubi humano adhuc modo cum quibusdam agit. Nam quando mecum extra metum paciscitur, sane non ut latro, sed ut quis alius homo agit. COMMVNIS autem HOSTIS latro vocatur, quod non instar aliorum hostium certo alicui bellum indicat, sed omnibus promiscue, qui in manus eius inciderint, hostilia intemet. Nec ego CICERONI assentior, qui nullam fraudem esse contendat, ne si id quidem non feceris, quod iuratus promiseris piratae. Hunc enim concedo per iuramentum meum ius nancisci nullum, quae promisi vi iniusta coactus, a memet exigendi; sed quum ita volo DEVM esse iustum, testem omniscium et veri falsique vindicem, ut promissum praestem: hic sane mihi ad obligationem pariendam sufficit.*

§. XI.

SED UT, quam ob rem haec disputata sint, pressius dicamus, fuit omnino REGVLI officium, ut fidem, quam Carthaginensibus sciens volensque dedit, haud violet. Nec igitur est quidquam, quo ab hac fide Consul Romanos, nostra

t) vid. PUFFENDORFF I. N. u) vid. IDEM c. l. et G. L. III. C. VI. §. II.

nostra quidem sententia, liberari potuisset. Bonum enim civitatis saluti eius singuli praefendum est; iusiurandum nullum religionis vi destituitur; et quod hosti sponte et ex animi mei sententia iuro, id non facere periurium est. Quum vero ex tota hac laude, quam virtute et fide sua REGVLVS promeruit, vnum illud admiratione dignum, quod captiuos retinendos censuerit, et quod apud eum vtilitatis species falsa ab honestatis auctoritate sit superata: cuius quidem rei gratia apud optimos in eo fuit honore, vt HORATIVS et singulari carmine merita eius posteris recenseret, x) et, quorum laudes Diis celebratis caneret, deliberans, nec huncce Consulem fileret:

REGVLVM (inquiens) - -

Gratus insigni referam camoena. y)

Quanto magis omnem vtilitatis speciem pietate et sinceritate animi vincere ii tenentur, qui sublimi illa ab ipso Deo profecta sapientia illuminati iurant. Caueamus igitur, ne aduersus nos aliquando profani homines testentur, qui nulum vinculum ad adstringendam fidem iureiurando arctius esse voluerunt.

Declamabant autem hac vice iuuenes sequentes quatuor:

10. CHRISTOPHORVS KÜHNE dicit Graece nonnulla de Apostolorum dicendi genere.

10.

x) cf. Ode V, L. III, Carminum. y) cf. Ode XII, L. I, Carminum.

10. GEORGIUS ENGEL SCHMIDT, *potiora, quae litterarum cultori in amicis eligendis observanda, oratione latina exhibebit.*

10. HEINR. BVSSÉ demonstrabit lingua vernacula, *quae et quanta commoda in litterarum elegantiorum studiosos redundant, si Mythologia intelligenter ipsis traditur.*

FRANCISCVS IVLIVS IOANNES SIEVERS de eo, *ut bene sit liberis ob parentum merita, recitabit latinam orationem.*

Itaque PATRONOS AC FAVTORES LITTERARVM plurimum colendos quam obseruantissime rogitō, ut his iuuenibus a. d. XXV. Sept. hor. X. declamantibus frequenti concione adesse velint. Scrib. d. XXI. Sept. A. R. S.

clō 16 CCLIX.

00 A 6427

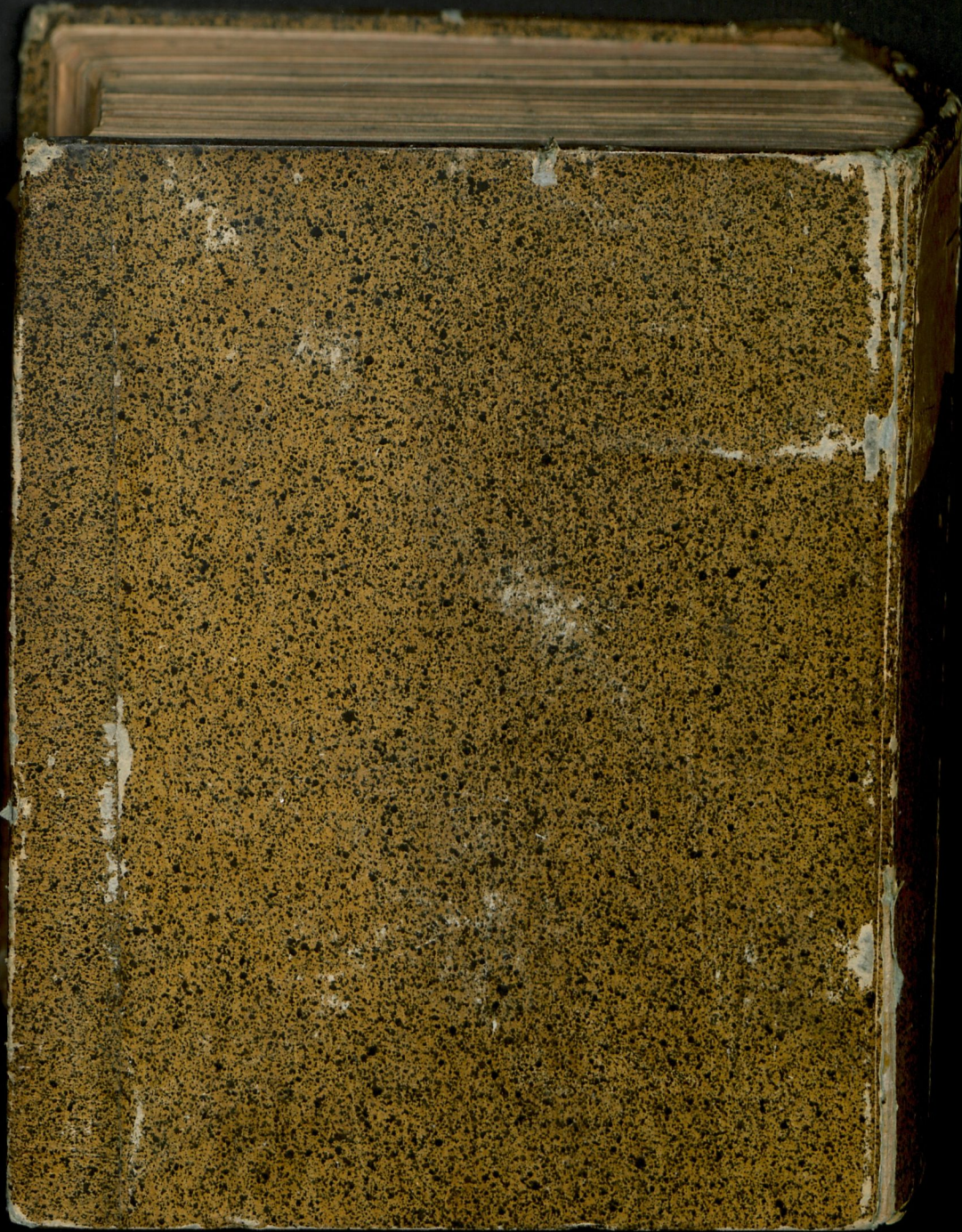
ULB Halle
002 927 292

3

R

MIRABILI ET PRAESTANTE FIDEI
EXEMPLO A M. ATILIO
REGVLO EDITO

QVA
EXORNATORES FAVTORESQVE REI
SCHOLASTICAE
AD
ORATIONES

D. XXV SEPTEMBR. HORA X̄ IN SCHOLA SENATORIA
HABENDAS

OBSERVANTISSIME INVITAT

M. IOANNES FRANCISCVS WAGNER
RECTOR SCHOLAE OPPIDANAE HELMSTADIENSIS, CVSTOS
BIBLIOTHECAE ACADEMICAE, POETA LAVR. CAES.
ET DVC. TEVT. SOCIET. QVAE HELMSTADII
FLORET, EPHORVS.

HELMSTADII
STANNO DRIMBORNIANO.